

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ САКІШІ ТОЙОДА «П'ЯТЬ ЧОМУ?»

Цільмак Олена Миколаївна

*доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри психології*

*Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Органи досудового розслідування Національної поліції України на сучасному етапі потребують у оновлені та осучасненні методів досудового розслідування. Сьогодні хочу представити метод Сакіші Тойода «П'ять Чому», який є доволі корисним при вирішенні проблем, пов'язаних з людським фактором та міжособистісними відносинами. Зокрема, його доцільно використовувати при досудовому розслідуванні серійних вбивств. Так, наприклад, слідчий, аналізуючи ознаки жертв серії вбивств, задаючи питання «Чому?», визначає ті чи інші схожі ознаки, на які звертав свою увагу вбивця при виборі жертви (тобто складає психотип жертви). Або можна використовувати для встановлення імовірних мотивів та мети вбивства.

Отже, головною метою методу «П'ять Чому?» є пошук справжніх причин конкретної проблеми досудового розслідування.

Як й кожний метод досудового розслідування методу «П'ять Чому?» реалізується поетапно. Так, на підготовчому етапі слідчий аналізує якомога більше фактичних даних стосовно кримінального правопорушення.

На основному етапі відбувається власне процес застосування методу.

Слідчий (старший СОГ або СГ) пропонує суб'єктам досудового розслідування (членам СГ або СОГ):

1. Визначити конкретну проблему досудового розслідування, яку треба вирішити, сформулювати її (наприклад, жертва злочину).

Слідчий (старший СОГ або СГ) записує ключову проблему досудового розслідування (див. рис. 1).

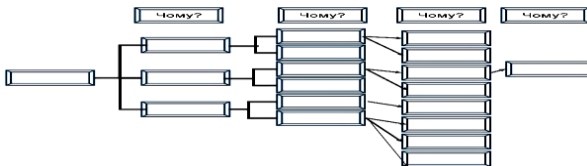

Рис. 1. Фіксація методу «П'ять Чому?»

2. Відповісти на запитання: «Чому?». Наприклад, «Чому це сталося?» або «Чому вбивця саме цей «автограф» залишає на тілі трупа?», або «Чому саме ця жертва?», або «Чому особа обмовляє себе?», або «Чому скоєно злочин?» та ін.

***Примітка.** Для пошуку відповідей може застосовуватися метод мозкового штурму. Під час пошуку рішення певної проблеми досудового розслідування слід починати з кінцевого результату (проблеми) та йти у зворотному напрямку (в напрямку виникнення першопричини), шукаючи відповідь на питання: «Чому виникла проблема?». Відповідь повинна бути логічною, обґрунтованою, її обов'язково слід підтвердити фактичними даними (або відразу, або після її перевірки).*

3. Визначитися з варіантами відповідей на поставлене запитання (відповідей може бути декілька).

Слідчий (старший СОГ або СГ) праворуч від вказаної проблеми досудового розслідування, записує варіанти відповідей на поставлене запитання «Чому?» (див. рис. 1).

4. Якщо причини, які були виявлені на другому етапі, можуть бути більше деталізовані, то по кожній з них треба знову відповісти на запитання: «Чому?».

Слідчий (старший СОГ або СГ) навпроти кожного варіанту відповідей на поставлене запитання записує відповіді третього рівня деталізації (див. рис. 1).

***Примітка.** Слід пам'ятати, що те, що лежить на поверхні, не завжди є першопричиною, це може бути лише симптом. Йї тому, питання «Чому?» необхідно повторювати до тих пір, доки першопричина проблеми не стане очевидною.*

5. Перевірити, чи можна й надалі здійснювати деталізацію причин. Якщо так, то цикл постановки запитань повторюється.

***Примітка.** Як правило, щоб деталізувати причини до найнижчого рівня, достатньо п'яти повторень циклу.*

6. Після того як аналіз буде завершено, і подальша деталізація причин стане неможливою, необхідно переглянути всі виявлені причини та визначити з них ключові, тобто ті які можна вважати основною першопричиною.

***Примітка.** У ході перегляду діаграми деякі з причин можуть переміщатися з рівня на рівень або дублюватися в різних колонках деревоподібної діаграми.*

7. Проаналізувати усі варіанти відповідей стосовно причин ключової проблеми досудового розслідування з точки зору доцільності їх перевірки.

Слідчий (старший СОГ або СГ) навпроти кожного варіанту відповідей робить такі позначки:

Υ – перевірено, однак, потребує уточнення;

Δ – не перевірено, необхідно перевірити;

X – перевірено, не впливає на ключову проблему.

На заключному етапі застосування методу «П'ять Чому?» слідчим підбиваються підсумки роботи, розробляється план перевірки отриманих результатів або план оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій за певними напрямками перевірки криміналістичних версій.

Слід вказати, що застосування методу Сакіші Тойода «П'ять Чому» має ряд таких переваг, це те, що він:

1) допомагає суб'єктам досудового розслідування (членам СОГ або СГ) зосередитися на проблемі досудового розслідування;

2) є одним із найпростіших інструментів;

3) допомагає встановити першопричину певної проблеми досудового розслідування;

4) визначає взаємозв'язок між різними причинами певної проблеми досудового розслідування;

5) забезпечує наочність сприйняття.

Недоліками застосування зазначеного методу є те, що:

1) він не завжди сприяє встановленню причини проблеми, оскільки не має вбудованих експертних знань і зазвичай забезпечує тільки отримання думок про те, чому існує проблема;

2) відсутні правила перевірки в зворотному напрямку – від першопричини до результатів;

3) іноді без вихідних даних відразу починається «фантазування» та вигадування причин, що найчастіше відводить вбік або до перестрибування до заздалегідь заготовленої відповіді;

4) він може призвести до неправильних або суб'єктивних рішень.

Однак, все ж такі очікуваними результатами від процесу застосування Сакіші Тойода «П'ять Чому» є те, що він сприяє: 1) виявленню, аналізу та з'ясуванню причин конкретної проблеми досудового розслідування; 2) отриманню інформації, необхідної для прийняття рішень; 3) пошуку справжніх причин проблеми досудового розслідування для її ефективного вирішення; 4) побудові та перевірці криміналістичних версій та тощо.

Література:

1. Тайити Оно. Производственная система Тойоты. Уходя от массового производства. – Институт комплексных стратегических исследований, 2008. – ISBN 978-5-902677-04-1.

2. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент: цільове управління персоналом організації: Навч. посібник. К.: МАУП, 1998. 188 с.

3. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень: підручник. // Цільмак О.М., Користін О.С., Заєць О.М. та ін. // [за заг. ред. О.М. Цільмак]. Одеса: ОДУВС, 2017. 352 с. з іл.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-122>

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ ЛАТВІЇ

Шульженко Надія Володимирівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
старша наукова дослідниця відділу дослідження проблем
кримінального права*

*Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса*

*Національної академії правових наук України;
асистентка кафедри кримінального права*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Україна наразі переживає складний період реформування державних інститутів, адаптації до європейського права правової системи, яка, на відміну від країн, де правові системи встановлювалися поступово й еволюційно, вимушена будуватися прискорено й активно. Найбільш суттєвим фактором, який впливає на зміст правової системи, для сучасної України є інтеграційний фактор. У рамках світового співтовариства сформовані і продовжують формуватися, незважаючи на об'єктивні труднощі, багато в чому унікальні правові системи окремих міждержавних об'єднань. Маючи власні базові принципи, оригінальні правові конструкції, систему джерел права, вони становлять унікальний об'єкт комплексного дослідження, що в майбутньому тільки розширюватиметься та набудатиме нової якості. Насамперед, йдеться про інтеграційне об'єднання країн Європи у Європейський Союз, і саме цей вектор правової інтеграції залишається для України пріоритетним [1; с. 48, 50]. Організована злочинність, незважаючи на національні особливості, має визначені подібні риси з закордонною організованою злочинністю. Це обумовлює необхідність об'єднання зусиль усіх країн у боротьбі з нею [2; с. 5].

Проаналізувавши Кримінальний кодекс (далі – КК) Латвії, можемо зазначити, що у розділі 19 КК вказується, що участю (спільним вчиненням)